

VLAAMS INSTITUUT
**GEZOND
LEVEN**

SAMEN STERK

OMGEVING MILIEU EN GEZONDHEID

**Over beleidsdomeinen heen samenwerken
aan een betere gezondheid in de gemeente**

● OMGEVING: MILIEU EN GEZONDHEID ●

Milieufactoren zoals fijn stof, geluid en tabaksrook hebben een belangrijke invloed op de gezondheid van Vlamingen. We denken hierbij aan astma, allergieën, hartklachten, sommige kankers, hinder en stress. Maar ook het binnenmilieu, lood of ongedierte verdienen lokaal onze aandacht. Daarnaast zal een leefbare omgeving met veel bereikbare en toegankelijke natuur zorgen voor een betere gezondheid. Door onze omgeving aan te passen, kunnen we onze gezondheid beïnvloeden. De materialen van Gezonde Gemeente, de gezondheidsambtenaar en de partners uit de gezondheidssector kunnen jou alvast ondersteunen om jouw gemeente milieuvriendelijk, aangenaam en gezond te maken. En ook de omgevingsambtenaar milieu kan bijdragen aan de doelstelling van gezondere inwoners. Een duidelijke win-winsituatie dus!

De preventieve gezondheidssector ontwikkelde de voorbije jaren heel wat nuttige preventiemethodieken die zowel lokale ambtenaren als andere publieke en private organisaties ondersteunen om een integraal gezondheidsbeleid uit te werken. Met Gezonde Gemeente biedt het Logo (Lokaal Gezondheidsoverleg), op basis van onder andere de expertise van het Vlaams Instituut Gezond Leven en het Vlaams Expertisecentrum voor Alcohol en andere Drugs, ondersteuning aan lokale besturen voor een **integraal preventief gezondheidsbeleid**. Het milieubeleid haalt hier mee winst uit.

Met deze fiche willen we jou en je collega's inspireren om gezondheid op een meer integrale manier op te nemen in de meerjarenplannen. Dit kan je doen door gemeenschappelijke doelstellingen te formuleren die je acties meer slagkracht en legitimiteit zullen geven. Want met gezamenlijke doelstellingen versterk je de werking van de verschillende betrokken beleidsdomeinen.

Een mix van acties voor een geslaagd beleid

Werken aan een milieuvriendelijke, leefbare en gezonde gemeente, dat zijn complementaire uitdagingen. Eenmalige acties zijn niet genoeg voor een duurzaam effect. Het geheim zit 'm in een sterk beleid met **een gezonde mix van acties** die inzetten op vier strategieën: educatie, omgevingsinterventies, afspraken & regels en zorg & begeleiding. De **Gezonde Gemeente-matrix** en de **gezondheidsmatrix voor integraal beleid** hebben al veel omgevingsambtenaren en lokale partners geholpen om deze vier strategieën in kaart te brengen.

Ook **het stappenplan** en **de succesfactoren** van Gezonde Gemeente helpen je op weg naar een kwalitatief integraal preventief gezondheidsbeleid, waar het milieubeleid winst uit haalt. Op de website **Gezondheid en Milieu** vind je nog veel meer inspiratie om te werken aan gezond milieubeleid.

Samenwerking met andere beleidsdomeinen: een win-win!

'Samenwerken' is dus hét begrip voor de komende zes jaar. Het staat waarschijnlijk in het bestuursakkoord van je gemeente? Je leest het alvast zeker in het strategisch plan '**De Vlaming leeft gezonder tegen 2025**'. Ten slotte is het ook doelstelling 17 van **de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen** waarrond je gemeente de komende zes jaar zeker zal werken.

Burgerparticipatie voor meer draagvlak

Streef naar **een beleid en aanbod dat alle inwoners bereikt en kansen geeft**. Betrek zoveel mogelijk inwoners bij de ontwikkeling van het lokaal milieubeleid.

Denk bijvoorbeeld aan lokale adviesraden zoals de jeugdraad, de seniorenraad, de sportraad ... Zo zal jouw voorstel meer draagvlak krijgen en meer burgers motiveren. Stimuleer ook samenwerking tussen die lokale adviesraden (bv. GECORO en milieuraad). Dat leidt tot boeiende interacties. Streef ernaar gezondheidsthema's op de agenda van deze adviesraden te krijgen. Sta open voor hun ideeën en adviezen en koppel terug. Probeer naast de inwoners in de verschillende adviesraden ook inwoners in kwetsbare situaties te bereiken en inspraak te geven in het beleid. Breng de noden van deze inwoners in kaart.

We lijsten de voordelen van een samenwerking met het beleidsdomein gezondheid hieronder op voor het lokale milieubeleid. Jouw plaatselijke **Logo** kan je helpen met de ondersteuning en uitwerking van deze samenwerkingsvoorstellen en -ideeën.

Werkte je de afgelopen jaren al nauw samen met de andere beleidsdomeinen? Dan juichen we dit alleen maar toe! Doe vooral zo voort en laat je inspireren door onderstaande voorbeelden.

● HOE KUNNEN DE MILIEUAMBTENAAR EN DE OMGEVINGS-AMBTENAAR SAMENWERKEN? HOE HALEN BEIDEN ER VOORDEEL UIT?

Samen met de gezondheidsambtenaar kan je werken aan een gezond milieubeleid dat inzet op een mix van acties (zowel op vlak van educatie, omgevingsinterventies, afspraken & regels en zorg & begeleiding). Wat kan de gezondheidsambtenaar voor jou betekenen? Hieronder vind je heel wat inspiratie.

● — ● — ● Educatie

- Informeer inwoners tijdens infosessies over **een gezond binnenmilieu** of gezonde mobiliteit. Sensibiliseer de bevolking over gezondheidsrisico's die te maken hebben met luchtvervuiling, geluidshinder, **gehoorschade**, **stoken**, gezond tuinieren, klimaat en natuur. Denk hierbij ook aan **hittepreventie**, **tekenpreventie**, pesticidegebruik, het **vervuilen van de binnenruimte door tabaksrook**. Je kan hier voor samenwerken met het Logo.
- Informeer en communiceer preventief. Mensen brengen hoofdpijn, kanker, leukemie ... in verband met de straling van gsm's, zendantennes en hoogspanningslijnen. Tot nu toe is er onvoldoende wetenschappelijk bewijs dat elektromagnetische straling die gezondheidseffecten bij het respecteren van de huidige regelgeving veroorzaakt. Het is daarom van groot belang om preventief te informeren en te communiceren wanneer er nog geen ongerustheid is.

Omgevingsinterventies

- Stel een goed **warmteactieplan** op. Dat zorgt er op warme dagen voor dat alleenstaande ouderen extra aandacht krijgen via huisbezoeken of opbelacties. Er kunnen openbare drinkfonteinnetjes geïnstalleerd én blijvend onderhouden worden. Tijdens gemeentelijke evenementen is het ook van belang om voldoende schaduwzones te voorzien.
- Vestig de aandacht op de campagne '**Binnen roken is nooit oké**', die rokers met kinderen oproept om niet te roken in huis. Dit doe je door **lokale intermediairs** te ondersteunen in hun rol naar ouders en door campagnematerialen te verspreiden in de gemeente.
- Maak werk van meer groene en blauwe aders om de biodiversiteit te vergroten, de hitte te reduceren, meer schaduw te creëren en de opslagcapaciteit van CO₂ te vergroten. De aanwezigheid van toegankelijke en bereikbare natuur zal ook zorgen voor meer beweging en een betere mentale gezondheid.
- Voorzie voldoende bereikbare en toegankelijke natuurrijke publieke ruimte rond elke (nieuwe) gemeentelijke voorziening. Zet bijvoorbeeld in op **groene functionele belevingstrajecten**. Dit zal ook het beweeggedrag en het mentale welbevinden van de inwoners verhogen.
- Onderzoek of private groene ruimtes zoals bossen en parken op warme dagen publiek toegankelijk gemaakt kunnen worden. Zo vinden mensen zonder tuin ook verkoeling.
- Leg buffergroen aan tussen niet-combineerbare ruimtelijke functies, zoals tussen een industrie- en een woongebied. Ook de impact van drukke wegen kan gemilderd worden naar geluid en luchtkwaliteit door buffergroen.
- Leg klimaatbossen aan om de lokale CO₂-uitstoot te milderen.

Afspraken en regels

- Zorg dat de gemeente haar eigen medewerkers aanspoort om dienstverplaatsingen te voet, per fiets of met het openbaar vervoer te doen.
- Focus op milieuvriendelijke mobiliteit. Aangezien de wagen (nog) niet weg te denken is uit onze maatschappij is het belangrijk om te sensibiliseren over **autodelen**, **milieuvriendelijke voertuigen**, de **roetfilterpremie** en **ecodriving**. Richt je maatregelen om deze milieuvriendelijke verplaatsingswijzen te stimuleren hierbij exponentieel naar mensen met weinig middelen. Deze personen rijden vaak met oude, erg milieuvriendelijke auto's vanuit budgettaire overwegingen.

Zorg en begeleiding

- Organiseer een 'ontzorgloket' dat inwoners helpt om de juiste keuzes te maken voor een klimaatbestendiger en gezondere eigendom. Zo'n loket begeleidt inwoners ook in het web van wet- en regelgeving. Enerzijds geeft een **ontzorgloket** mensen advies over welke klimaatadaptatiemaatregelen nodig zijn en waar de materialen gekocht kunnen worden. Anderzijds moet een dergelijk loket in staat zijn om mensen te begeleiden in het vergunningentraject voor bijvoorbeeld een groene gevel of een groen dak. Ten derde kan een ontzorgloket helpen om subsidies te krijgen zodat de financiering van klimaatbestendige (her)bouw mogelijk is.

● HOE KAN DE OMGEVINGSAMBTENAAR INPUT LEVEREN AAN ANDERE BELEIDSDOMEINEN ROND EEN GEZOND MILIEUBELEID?

Een gezonde milieuvriendelijke omgeving is pas mogelijk als je werkt aan een mix van acties (= zowel op vlak van educatie, omgevingsinterventies, afspraken & regels en zorg & begeleiding). Andere beleidsdomeinen zullen je hierin zeker ondersteunen. Je ontdekt hieronder hoe je als omgevingsambtenaar nog meer zal bijdragen aan gezonde inwoners in samenwerking met andere beleidsdomeinen.

● — ● — ● Communicatie

- Werk samen met de communicatiedienst aan milieuvriendelijke communicatie (bv. gerecycleerd papier, digitaal communiceren ...).
- Lever vanuit de milieudienst regelmatig artikels aan voor het gemeentelijke infoblad over het thema gezondheid en milieu (bv. rond stoken, verluchten, lawaaihinder ...).

● — ● — ● Welzijn

- Installeer een meldpunt sociaal geïsoleerden waar inwoners, zorgverleners of wijkagenten personen kunnen melden die mogelijk sociaal geïsoleerd zijn. Schenk op **warme dagen** extra aandacht om deze personen te bereiken.
- Controleer de kwaliteit van sociale verhuurwoningen met woningonderzoeken.
- Sensibiliseer nieuwkomers over de bestaande regels en afspraken op het vlak van milieu (bv. sorteren, recyclagepark, stoken ...).

Onderwijs

- Zet samen met de dienst onderwijs in op **schoolstraten** in de gemeente. Op die manier zorg je niet alleen voor schonere lucht, maar ook voor meer verkeersveiligheid en meer beweging bij kinderen.
- Door klimaatverandering kan de temperatuur in bebouwd gebied stijgen en kan er hittestress ontstaan. **Groene inrichting van speelplaatsen** is een manier om dit klimaatprobleem aan te pakken.
- Zet een samenwerking met scholen op rond korteketeninitiatieven uit de buurt. Zo promoot je gezonde voeding bij kinderen. En je brengt ze ermee in contact.

Jeugd

- Zet in op de campagne '**Wees niet gek. Doe de tekencheck!**'. Moedig jeugdverenigingen en speelpleinwerking aan om de gids in hun EHBO-koffer op te nemen.
- Zorg voor een **gezond binnenmilieu in de kinderopvang**, het jeugdhuis en de lokalen van de jeugdvereniging.
- Sensibiliseer jongeren over **gehoorschade**. Deel bij elk concert in het jeugdhuis of in open lucht gratis oordopjes uit om gehoorschade tegen te gaan.

Mobiliteit

- Probeer ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk gemotoriseerde verplaatsingen vervangen worden door actieve. Meer verplaatsingen per fiets en te voet zorgen voor minder luchtvervuiling, minder geluidsoverlast en meer beweging.
- **Stimuleer waterdoorlatende verharding** op parkeerplaatsen, dit kan het probleem van ondergelopen kelders, huizen en tunnels bestrijden.

Omgeving

- Denk aan het klimaat. Op www.burgemeestersconvenant.be vind je maatregelen terug die je helpen om een klimaatbestendige omgeving te realiseren.
- Zorg voor een pesticidevrije omgeving.
- Motiveer inwoners om een zo **groot mogelijk deel van de tuin onbetegeld te houden** en gebruik te maken van borders, gras(dallen), struiken en (kleine) bomen. Op die manier wordt het water niet naar de riolering afgevoerd, wat problemen bij extreme regen beperkt.
- Stimuleer **groendaken voor multifunctioneel gebruik**. Bijvoorbeeld: een dak dat wordt omgebouwd tot een leefruimte die ook dienst doet als tuin. Dit kan een lunchplek worden voor werknemers, een terrastuin voor mensen die in steden wonen of een speelplaats. Via de groene inrichting draagt dit dak ook bij aan klimaatadaptatie, specifiek bij extreme regen en hitte.
- Sensibiliseer inwoners rond ventilatie-eisen en (geluids)isolatie.
- Maak plaatsen waar veel kinderen en jongeren komen (speeltuinen, sportterreinen ...) rookvrij in het kader van **Generatie Rookvrij**. Zo werk je niet alleen mee aan de eerste rookvrije generatie, maar verminder je ook het probleem met peukenafval.

Ouderen

- Schenk tijdens de ‘**Warme Dagen**’ extra aandacht aan ouderen. Werk een warmteactieplan uit voor de gemeente en focus daarbij op de buurten waar veel ouderen wonen.
- Organiseer infosessies op maat voor senioren over stoken, fijn stof, ventileren ... Doe dat met de lokale seniorenadviesraad of met de centrumleider van het lokale dienstencentrum.
- Ondersteun thuiszorgdiensten en leid hen op om op hun ronde ook aandacht te hebben voor een **gezond binnenmilieu**.

Economie

- Werk samen met bedrijven om werknemers te stimuleren om met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer naar het werk te komen. Dat is goed voor de leefbaarheid in de woonkernen en wijken én het verbetert de algemene gezondheid van de werknemers. Stel bijvoorbeeld een bedrijfsvervoerplan op voor woon-werkverkeer.
- Stimuleer met de gemeente het gebruik van openbaar vervoer door activiteiten te organiseren die makkelijk met het openbaar vervoer bereikbaar zijn of via een systeem van derdebetaler.
- Maak van autobeschikbaarheid de norm boven autobezit. De gemeente subsidieert voorbehouden parkeerplaatsen met laadpalen of zet de eigen gemeentelijke vloot in een deelsysteem in om elektrisch autodelen te stimuleren.
- Stimuleer bedrijven om **groen te integreren in hun terreinen** en industrieterreinen. Bomen, planten en grasvelden helpen om water op te vangen bij extreme regenval. Het helpt om water te infiltreren naar grondwatervoorraden, zodat kans op droogte beperkt blijft. Het groen zorgt ook voor verdamping en verkoeling op hete dagen. De aanwezigheid van toegankelijk en bereikbaar groen leidt ook tot meer beweging en een beter mentaal welbevinden.
- Neem criteria in het kader van **klimateverandering mee bij het uitzetten van opdrachten via openbare aanbestedingen**.

Sport

- Zet in op peukenvrije sportterreinen door deze terreinen, waar veel kinderen en jongeren komen, **rookvrij** te maken.
- Streef naar een **ecovriendelijke sportaccommodatie**. Probeer het afval in en rond de sportaccommodatie te verminderen, denk aan ledverlichting en verklein de ecologische voetafdruk van de sportinfrastructuur.
- Zorg voor een **pesticidevrij onderhoud** van de gemeentelijke sportterreinen.
- Moedig inwoners aan om te sporten in de natuur/het groen, samen met de milieu- en gezondheidsambtenaar. Werk hiervoor ook samen met bv. Natuurpunt, Agentschap Natuur en Bos en de Vlaamse Landmaatschappij.
- Zorg ook bij parken, Finse pistes en bossen voor lockers en fietsenstallingen, zodat sporters hun materiaal kunnen bewaren tijdens het sporten in de natuur.
- Laat een bijenhotel bouwen en plukbomen en struiken planten in de omgeving van een speel- en belevingstuin waar kinderen en jongeren ravotten, klauteren, springen ... Zo zorg je ervoor dat deze boomgaard ook zijn steentje bijdraagt aan gezonde voeding en het milieu.

● VOORBEELDEN VAN LOKALE SAMENWERKING

- De **StadsAkker** in **Tienen** is een ontmoetingsplek waar verse groenten kunnen worden geoogst en ideeën uitgewisseld over lokale voedselproductie, gezonde voeding en de omslag naar een duurzame samenleving.
- **Sint-Katelijne-Waver** deelt sinds 2017 een gemeentelijke dienstwagen buiten de kantooruren. Dankzij dit ‘autodelen’ worden er minder kilometers gereden. Zo levert de gemeente een bijdrage aan de strijd tegen de opwarming van de aarde. Het leefmilieu vaart er wel bij. Een gedeelde wagen zorgt ook gemiddeld voor het verdwijnen van vier tot twaalf wagens. Zo komt er in de gemeente ook meer ruimte vrij. Extra plaats dus voor de aanleg van fietsenstallingen, parken, speeltuinen, ontmoetingsruimten, enz.
- In **Izegem** doet men **premiebezoeken**. Wanneer er een verbeteringspremie wordt aangevraagd bij de huisvestingsdienst wordt de volledige woning gescreend. Bij de aanvraag van een aanpassingspremie wordt naar verschillende categorieën gekeken. Zo wordt duidelijk welke van de aangevraagde werken in aanmerking komen voor de premie, maar ook welke problemen en gevaren er zijn in de woning. Bij reëel gevaar worden werken opgelegd om deze weg te nemen, anders wordt de premie niet uitbetaald.

VOORBEELDEN GEMEENSCHAPPELIJKE DOELSTELLINGEN VOOR JE MEERJARENPLAN 2020-2025

Strategische doelstelling

Onze gemeente streeft naar een betere gezondheid van al haar inwoners door in te zetten op leefstijl- en omgevingsinterventies.

Operationele doelstelling

Onze gemeente zet in op een gezond milieubeleid in het kader van Gezonde Gemeente.

Acties

- De gemeente voorziet inspraak en participatie bij het gemeentelijke milieubeleid en probeert ook inwoners in kwetsbare situaties te bereiken.
- De gemeente organiseert infoavonden over de milieueffecten op gezondheid.
- De gemeente stelt een subsidiereglement op voor woonaanpassingen die de gezondheid en het milieu positief beïnvloeden.

SAMEN STERK

SAMEN STERK

omgeving: milieu en gezondheid

Deze publicatie is een realisatie van het Vlaams Instituut Gezond Leven met steun van de Vlaamse overheid.

AUTEURS

Sara D'Haese
Werner De Wael

EINDREDACTIE

Charlotte Reunbroeck

VORMGEVING

Eline Cornelissen

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Vlaams Instituut Gezond Leven vzw
Linda De Boeck
Gustave Schildknechtstraat 9
1020 Brussel

© 2019, Vlaams Instituut Gezond Leven vzw,
All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor educatieve, pedagogische en sociale doeleinden die geen commercieel oogmerk hebben, mag al het materiaal vrij gebruikt worden mits correcte bronvermelding van deze publicatie.

www.gezondleven.be

www.gezondegemeente.be

twitter: [@gezonde_gemeente](https://twitter.com/gezonde_gemeente)

facebook groep: [Gezonde gemeente](#)

OMGEVING: MILIEU EN GEZONDHEID